

בס"ד, י"ט טבת התשפ"ו

זבחים קט"ז - קרבנות ובפרט שלמים לפני הקמת המשכן, ומחנה שכינה, לוי וישראל

שאלות:

1. איך נח ידע איזה חיה נחשבת טהורה להכניס ממנה לתיבה, שבעה?

דיני קרבנות לפני הקמת המשכן

בסוף הדף הקודם הגמרא התחילה לברר את המקור לדברי הברייתא שאמרה שלפני הקמת המשכן היו מקריבים בהמה חיה ועוף, זכרים ונקבות, תמימים ובעלי מומים, וכו'. **רב הונא** למד את הכלל מקרבנו של נח אחרי המבול: "ויקח מכל בהמה הטהרה ומכל העוף הטהור". הגמרא מפרשת כי בבהמה כלולה גם חיה, וכשרות בעלי המומים נלמדה מהיקש בין הבהמה לעוף (שאינם נפסלים בבעלי מומים חוץ ממחוסר איבר).

איסור מחוסר איבר וטרפה:

○ הגמרא מבררת את המקור לזה שבעל חיים מחוסר איבר נפסל להקרבה לבני נח. ר' אלעזר לומד את האיסור מהפסוק שנאמר לנח: "ומכל הַחַי מִכָּל בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיא אֶל הַתֵּבָה לְהַחִיִּית אִתָּךְ". ר' אלעזר דורש מ"מִכָּל הַחַי" שהבהמה צריכה להיות שלמה ו"שחיין ראשי איברין שלה" כלומר איברים שלמים.

○ הגמרא מקשה: אולי הפסוק הזה בא למעט טרפה? ומתרצת: שאיסור טרפה נלמד מהפסוק "גם מעוף השמים ... לחיות זרע על־פני כֹּל־הָאָרֶץ", כיוון שטרפה לא יולדת היא לא כלולה (כשיטה אחת).

○ הגמרא מקשה: לדעה שטרפה יולדת, מנין האיסור? ומתרצת: שהאיסור נלמד מהמילה "אִתָּךְ" בפסוק הראשון, שדורשת להביא בעלי חיים "בדומין לך" (דומים לנח שהיה תמים ושלם בגופו). (הגמרא מוסיפה ומבארת כי הפסוק "לחיות זרע" נצרך כדי שלא נטעה לומר ש"אִתָּךְ" נועד ללמד שהבהמות נועדו לשמש לנח לחברה (צוותא בעלמא), דבר שהיה מאפשר הכנסת גם זקנים וסריסים. לכן הפסוק "לחיות זרע" מבטיח שהם כשירים להולדה).

הבחנה בין טהור לטמא לפני מתן תורה:

הגמרא מקשה על דרישת הברייתא לטהורים: הרי התורה עדיין לא ניתנה, מאיפה ידעו מה זה טהור?

○ ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן מתרץ: נח לקח בעלי חיים שלא נעבדה בהן עבירה. הגמרא שואלת: איך ידעו? ורב חסדא אומר: שנח העביר אותם לפני התיבה, וכל שהתיבה קלטה אותו, בידוע שהוא טהור.

○ ר' אבהו מתרץ אחרת: מהפסוק "והבאים אל התיבה" מלמד שהטהורים באו מעצמם אל התיבה.

2. באיזה גיל התגיירה רחב הזונה?

הקרבת שלמים לפני הקמת המשכן

הגמרא דנה בהמשך הברייתא שאמרה שהכל קרבו עולות, כלומר משתמע שלפני הקמת המשכן הקריבו רק עולות ולא שלמים. הגמרא מקשה על זה מהפסוקים במעמד הר סיני, ששם הקריבו שלמים לפני הקמת המשכן: "וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַד'". הגמרא מתרצת (לפי הגרסה של רש"י) כי הכוונה היא "לכל קרבו..." – שגם ישראל וגם בני נח הקריבו עולות, אבל שלמים הקריבו רק בני ישראל. הגמרא אומרת שהברייתא הזאת סוברת כשיטה במחלוקת של ר' אלעזר ור' יוסי בר חנינא שבני נח לא הקריבו שלמים:

- המקור לשיטה שהקריבו שלמים: מהבל שהביא "מבכרות צאנו ומחלביהן". הקרבת חלב של הקרבן רומזת לקרבן שלמים.
- המקור לשיטה שלא הקריבו שלמים: מהפסוק בשיר השירים "עורי צפון ובואי תימן", שמתפרש: תתנער אומה שקרבנותיה בצפון (אומות העולם, עולות), ותבוא אומה שקרבנותיה בצפון ובדרום (ישראל, עולות ושלמים). הגמרא שואלת לשיטה הזו, אם בני נח לא הקריבו שלמים, מה הכוונה שהבל הקריב "מחלביהן"? ומתרצת שהכוונה היא מהשמנים והמובחרים שבהן. הגמרא שואלת לשיטה ההפוכה שכן הקריבו שלמים, איך מפרשים את הפסוק "עורי צפון ובואי תימן"? הגמרא מתרצת שהכוונה היא קריאה לגלויות לבוא לארץ ישראל.
- הגמרא שואלת ממה שמשה אמר לפרעה "גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת" לפני מעמד הר סיני משמע שזה כולל גם שלמים. הגמרא מתרצת לשיטה שלא הקריבו שלמים ש"זבחים" זה לא קרבן שלמים אלא שחיטה לאכילה, ו"עולות" להקרבה.
- הגמרא שואלת מהפסוק של יתרו "ויקח יתרו עלה זבחים". ומתרצת שמעשה יתרו היה לאחר מתן תורה. ולשיטה שסוברת שיתרו בא לפני מתן תורה חייבים לומר שהיא סוברת שגם שבני נח הקריבו שלמים.
- הגמרא מציינת שהמחלוקת אם יתרו בא לפני או אחרי מתן תורה היא אותה מחלוקת תנאים לגבי מהי השמועה שיתרו שמע ובא להתגייר:
 - ר' יהושע אומר: מלחמת עמלק.
 - ר' אלעזר המודעי אומר: מתן תורה, שבמהלכו קול ד' הלך מסוף העולם עד סופו, ומלכי אומות העולם אחזתן רעדה. הם נתקבצו אצל בלעם הרשע וששאלו אותו על מהות הרעש, והוא הרגיע אותם כי זה לא מבול, אלא ד' נותן את התורה לבניו.
 - ר' אליעזר אומר: קריעת ים סוף, כמו שרחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע "כי נשמענו את אִשֶׁר הוֹבִישׁ ד' אֶת מֵי יַם סוּף". וזה מתאים לשיטה שיתרו בא לפני מתן תורה.
- הגמרא שואלת מה ההבדל בין תגובת מלכי האמורי לקריעת הירדן "ולא ה'ה' בם עוד רוח" לבין דברי רחב הזונה "ולא קמה עוד רוח באיש". הגמרא מתרצת שרחב השתמשה בלשון הזו לומר שאפילו אבר התשמיש שלהם לא התקשה מרוב פחד (רש"י). הגמרא אומרת שרחב ידעה זאת מכיוון שהיא הייתה בת 10 שנים כשיצאו ישראל ממצרים, זנתה כל 40 שנה שהיו במדבר, ו"אין לך כל שר ונגיד שלא בא על רחב הזונה", ואחרי 50 שנה התגיירה. וביקשה מחילה על חטאי הזנות בזכות החבל, החלון והפשתים בהם הצילה את השלוחים.

3. דונלד הגוי רוצה להקריב כבש לשם שמים, מותר לעזור לו?

הקרבת נכרים בזמן הזה

הגמרא ממשיכה לדון בברייתא שקבעה שעובדי כוכבים (גויים) רשאים להקריב קרבנות לדי' בזמן הזה בבמות מחוץ לבית המקדש. היא מביאה ברייתא שלומדת את הדין מהפסוק בשחטי חוץ "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שרק בני ישראל מצווים על איסור שחטי חוץ, ולכן גוי יכול לבנות במה לעצמו ולהקריב עליה כל מה שירצה.

- ר' יעקב בר אחא בשם רב אסי אמר שאף שזה מותר לגוי, אסור לישראל לסייע לו בזה. אבל רבה התיר ללמד אותם כיצד להקריב.

כמו במקרה שהגמרא מספרת שאיפרא הורמיז (אמו של שבור מלכא) שלחה קרבן לרבא וביקשה שיעלה אותו לשם שמים. רבא הורה לרב ספרא ולרב אחא בר הונא לקחת שני נערים גויים בני אותו גיל (לשם נוי), למצוא מקום שלא שימש בו הדיוט (כגון שירטון - תלולית טיט חדשה שהים העלה), לקחת עצים חדשים ולהוציא אש מכלי חדש, להקריב את הקרבן.

- אביי מקשה על רבא: שאפילו ר' אלעזר בן שמוע מודה שבבמה אין צורך בעצים חדשים אלא רק במקדש.

כמו שמוכח מהברייתא שמקשה סתירה בפסוקים לגבי קניית מקום המקדש על ידי דוד המלך, שבספר דברי הימים כתוב שדוד נתן לארנן תמורת מקום המקדש 600 שקלים, ובספר שמואל כתוב שהוא קנה את הגורן ואת הבקר ב 50 שקלים. והברייתא מביאה על זה מספר תשובות, או שדוד גבה 50 שקלים מכל שבט והגיע ל-600; או שאת מקום המזבח ב-50 ואת כל הבית ב-600. ור' אלעזר בן שמוע אומר שה-50 היה לבקר, לעצים ולמקום המזבח, כמו שנאמר: "וַיֹּאמֶר אֶרְוֶנָה אֶל דָּוִד... רָאֵה הַבָּקָר לְעֹלָה וְהַמִּזְבֵּיִם וְכֻלֵּי הַבָּקָר לְעֹצִים", ומכאן שהמוריגים (כלי הדישה) שימשו לעצים, והם לא חדשים.

- רבא מתרץ: שגם המוריגים ששימשו לעצים היו חדשים, כי גם בבמה לדעת ר' אלעזר בן שמוע נדרש שהעצים יהיו חדשים.

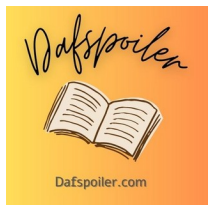
4. רוני נכנס בטומאה לעזרת נשים במקדש, האם הוא חייב קרבן עולה ויורד?

מחנה שכינה לוויה וישראל במדבר ובירושלים

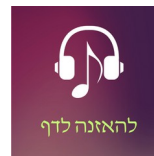
המשנה אומרת שבזמן המשכן במדבר, קדשים קלים נאכלים בכל מחנה ישראל. רב הונא אמר שהכוונה היא לכל מקום שבו בני ישראל שהו במדבר, כי לא היה מחנה ישראל עם גבולות.

רב נחמן מקשה על רב הונא מברייתא שאומרת שיש הקבלה בין שלושת המחנות שהיו בירושלים למחנות שהיו במדבר: מחנה ישראל, לוויה, ושכינה.

לכן הגמרא מתקנת שרב הונא התכוון לומר, שקדשים קלים נאכלים בכל מקום במדבר שהוא מחנה ישראל. כלומר, שאפילו בין המסעות הקדשים הקלים לא נפסלו בפסול יוצא, אלא היה לוקח אותם איתו וכשחננו ובנו את המשכן, אכלו אותם במחנה. זה נלמד מהפסוק "וַיִּסַּע אֶהָל מוֹעֵד" שמלמד שאף על פי שנוסעים, זה עדיין נחשב "אֶהָל מוֹעֵד".

הדף לע"נ
אמו"ר שלמה חיים משה ב"ר שמואל מנחם הכ"מ
נלב"ע י"א כסלו התשפ"ו

הגמרא מביאה ברייתא שבה ר' שמעון בר יוחאי שאומר שבירושלים הייתה מחנה רביעית, חיל עזרת נשים, שהייתה נפרדת מהר הבית אבל לא היו מענישים על הכניסה אליה בטומאה. עוד נאמר בברייתא שבמשכן שילה היו רק שתי מחנות. ובתחילת הדף הבא הגמרא מבררת שבעצם היו בשילה שלוש מחנות אלא שמחנה לוויה לא נחשב מחנה לעניין קליטת רוצחים בשוגג.